

LOZAN... LOZAN... LOZAN...

- 24 Temmuz 1923... LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI...
- Türkiye Cumhuriyeti'nin tapu senedi...
- Türk Tarihi'nin 600 yıllık Osmanlı dönemini kapayan büyük siyasi zafer...
- Bağımsızlık Savaşımızı siyasi alanda sona erdiren, Sevr'i ortadan kaldıran, yeni Bağımsız Türk Devleti'nin temellerini atan, onu tüm dünyaya resmen tanıtan, ulusal ve uluslararası en büyük belge
- 24 Temmuz 1923 günü: 15.00'de ekleri, sözleşme, protokol ve bildirimlerle birlikte imzalandığında, TBMM Başkanı ve Başkomutan M. Kemal Paşa'nın İsmet Paşa'ya çektiği kutlama telgrafında; "Millet ve hükümetin yüksek şahıslarına verdiği görevi başarı ile yaptınız..." (1) sözleriyle taçlanan tarihimizin ünlü belgesi...

.....

Etkileri ulusal ve uluslararası ölçüde böylesi önemli sonuçlar doğuran bir anlaşma elbette ki;

- Önemini, etkilerini her geçen gün daha da artıracak,
- Yeni nesiller bu etki ve önemi kavrayacak,
- Üzerinden değil bir asır, binlerce asır geçse bile etki ve önemi artarak sürecek,
- Beraberinde dönemin emperyalizm ve işbirlikçilerinin, coğrafyamıza özgü tefeci bezirgan gericiliğin YALAN, YANLIŞ, BİLİNÇLİ TAHRİF ve UYDURMALARI da olacaktır.

.....

Bugün olanlar bunlardır.

"Lozan bir başarı değil, yenilgidir."

"Lozan'da gizli maddeler vardır."

"Lozan'ın Ömrü 100 yıllıktır."

"Lozan'da şuraları...buraları kaybettik.

vb cahilce söylemlere rağmen LOZAN ANTLAŞMASI BİR ASIRDIR YAŞAMAKTA, ÖNEMİ ve ETKİSİ BÜYÜMEKTEDİR.

.....

Boş bırakılmaması, yeni nesillere, topluma, dünyaya her geçen gün dahada etkili anlatılması gereken bu önemli tarihi belgenin biraz da olsa tarihi derinliklerine inelim.

Askeri zaferi bitiren Mudanya Ateşkes Anlaşmasından sonra sıra bunu siyasi zaferle taçlandırmaya, asıl barış anlaşmasına gelmişti. Askeri zaferimizi değerlendiren siyasi aşamaların ilki olan Mudanya Ateşkes Anlaşması imzalanmasaydı Ulusal Kurtuluş Mücadelemiz Boğazlar Bölgesi Bunalımıyla derinleşerek karşı karşıya kalabilir, Doğu Trakya anavatana bağlanmayabilirdi.

TBMM hükümetini o süreçte yalnız Fransa resmen tanıyor, onun dışındaki müttefik devletler tanımıyordu. Mudanya Ateşkes Anlaşmasına imza atıldığında bu durum ortadan kalkmıştı.

TBMM Hükümeti yıkıcı sorumsuz bir muhalefet, savaştan yakılıp yıkılmış bir ülke, yoksul bir halk, kötü bir ekonomi, kıt kaynaklar. (la) savaşıyordu.

Bu zor koşullar, yapılacak asıl siyasi barışın zorluğunu da gösteriyordu. Asıl barış antlaşmasının İzmir’de yapılmasını istiyorduk. Böylece haksız işgali, işgalcilerin yaptıklarını, müttefik devletlerin delegelerine gösterebilecek, hem de görüşmeleri M. Kemal Paşa yakından izleyebilecekti. Ancak taraf olunduğu için kabul görmedi İsviçre , Lozan benimsendi.

TBMM Hükümeti önce Lozan’da ele alınması gereken konuları Başbakan (Rauf Bey), Genelkurmay Başkanı (Fevzi Paşa) ve altı bakanın imzaları ile 14 madde halinde hazırladı. Bunlar;

1. Doğu sınırı
2. Irak sınırı
3. Suriye sınırı
4. Adalar
5. Batı Trakya sınırı
6. Batı Trakya
7. Boğazlar
8. Kapitülasyonlar
9. Azınlıklar
10. Genel borçlar
11. Ordu ve donanma
12. Yabancı kurumlar
13. Türkiye’den ayrılan ülkeler
14. Toplumlar ve İslami vakıflar..... başlıkları altında toplanmıştı.

Tam bağımsızlığımızdan, kapitülasyonlar ve Ermeni yurdundan asla taviz verilmemesini başa koyan bu 14 madde yönetmelik niteliğindeki direktiflerdi.

Sıra bunları ödünsüz savunacak BAŞ DELEGE ve DELEGELERİN belirlenmesine gelmişti gerçi Baş delege olarak İsmet Paşa Mudanya’da başarısını göstermişti.

Lozan Konferansı sıradan bir konferans değildi yalnızca Türk-Yunan savaşını sonlandırmayacak, bunların arasındaki sorunları çözüme ulaştırmayacak, aynı zamanda Birinci Emperyalist Evren Savaşı’nın Türkiye ile ilgili yanını ele alacak, barış antlaşmasını hazırlayacaktı. Çünkü, İngiltere, Fransa, İtalya gibi müttefik devletlerin Birinci Emperyalist Evren Savaşı’nda yendikleri Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu teslim olmuş ve teslimiyet anlaşmaları imzalamışlardı. Yalnızca Anadolu’daki M. Kemal Paşa önderliğindeki Türk güçleri teslimiyeti kabul etmemiş ve bağımsızlık savaşı vermişler bunu da zaferle taçlandırmışlardı. Şimdi Lozan’da “üzerinde güneş batmayan” İngiltere başta olmak üzere onlarla eşitçe masaya oturup hak ettiklerini alacaklardı.

Bunu için Türk delegelerinin, yenik devlet adamlığı ezikliği ve yılların getirdiği “hasta adam” psikolojisi içinde bulunmamaları, aşağılık duygusu içinde olmamaları gerekiyordu.

Bu anlayışta olanlar “mağrur” devlet delegeleri ile baş edemezlerdi. M. Kemal Paşa tüm bu nedenlerle Lozan’da ülkemizi temsil edecek heyetin başkanını bizzat kendisi belirlemişti: İsmet PAŞA.

Dış işleri bakanı ve Lozan heyeti Baş Delegatesi İsmet Paşa, Gazi Mustafa Kemal Paşa’dan aldığı direktifle Lozan’a giderken şu kararlılıkta idi:

- Kapitülasyonlar ve Ermeni yurdu ile ilgili kesinlikle taviz vermemek.
- Kayıtsız ve koşulsuz tam bağımsızlığı savunmak
- Ulusal kurtuluş yengisini her aşamada kabul ettirmek
- Türkiye’nin bağımsız ve egemen bir devlet olduğunu koşulsuz kabul ettirmek
- İnsafli görünmemek ve eşitlik hukukunu bozan küçümseme davranışlarına asla izin vermemek.
- Bazen meşe gibi sert bazen de saz gibi esnek olmak.

.....

Lozan barış görüşmelerine TBMM Hükümeti yanında, TBMM Hükümeti üzerinde baskı kurmak, ikilik yaratmak amaçları ile İngiltere’nin gizli planı devreye sokuldu ve İstanbul Hükümeti’de Lozan’a çağırıldı. Bunu sezen M. Kemal Paşa zaten hiçbir hükmü kalmamış, bağımsızlığın kazanılmasında hiçbir katkısı kalmamış düşmanla işbirliği yapmış Osmanlı saltanatını 1 Kasım 1922 de kaldırdı.

.....

İsmet Paşa ve Türk delegeleri 11 Kasım 1922 akşamı Lozan’a varmışlardı, 13 Kasım’da toplantı başlayacaktı ama burada toplantının 20 Kasım 1922 tarihine ertelendiğini hem de Fransa’nın Bern elçisinden öğrendiler. İsmet Paşa’nın tepkisi özür getirdi. Lozan’da ilk kazanımımız buydu.

Lozan Konferansının açılışı ve 1. Evresi

Konferans 20 Kasım 1922 günü saat 16.00 de Mont Benon gazinosu konser salonunda İsviçre Cumhurbaşkanı’nın konuşması ile açıldı. Ardından İngiltere baş delegesesi Lord Curzon söz aldı. Daha sonra İsmet Paşa tüm dünyaya hitaben meşhur “Bay Başkan” başlıklı konuşmasını gerçekleştirdi.

İsmet Paşa “Türkler için en önemli konunun tam bağımsızlık” olduğunu ifade ederken Lord Curzon “İngiltere içinde barış” diyordu.

21 Kasım 1922 günü şato otelinde saat 11.00 de başlayan konferansta ilk önce üç komisyon ve sekreterlikleri oluşturularak çalışmaya başlanmıştı.

Çalışmalarda Kapitülasyonların kaldırılmasına en çok karşı çıkan Fransa delegeleri idi. Büyük tartışmalar Boğazlar Komisyonu’nda, Türk Tezi “boğazlarda ve Gelibolu yarımadasında yabancı askeri kuvvet kabul edileme” görüşülürken çıktı ve toplantı 19 Aralık 1922 gününe ertelendi. İsmet Paşa’da 20 Aralık 1922 tarihli Ankara’ya gönderdiği raporunda şunları belirtiyordu:

“Konferansın bir bunalım sonucu kesilmesi ihtimaline karşı hazırlıklı bulunulmalıdır.” Bunun üzerinde orduya “Boğazları kapamak ve Musul üzerinde yürümek” amacı ile hazırlık emri derhal verilmişti.

Lozan’da müttefik devletlerin delegelerinin tüm saldırılarını güçlü bir irade ile karşılayan İsmet Paşa’ya bütün destek yoldaşı, kadim dostu Baş Komutanı Gazi M. Kemal Paşa’dan geliyordu:

“5 Ocak tarihli mektubunu aldım. Yazılarınız beni çok duygulandırıyor. Kalbimde her gün derinleşen sevgimi dile getirecek kelime yoktur hasretle, aşkla gözlerinde öperim. Görüşeceğiz, hem de mutlu günlerde, onu da sen sağlayacaksın.. yarın orduları denetlemeye çıkıyorum aynı zamanda bu geziyi siyasi dahi kılacağım halkla yakında uzun uzun görüşeceğim. Mecliste durum şimdilik pekiştirilmiştir. Beni özel bir tablo yaparak aydınlat, güzel, sıcak kardeşim” (2),

Konferansın 1. Evresinin kesiliş tarihi olan 4 Şubat 1923 e kadar; 30 Ocak 1923 günü Türkiye-Yunanistan delegelerince imzalanan SİVİL REHİNE ve ASKE TUTSAKLARIN İADELERİ dışında hiçbir konuda ciddi ve resmi bir ilerleme sağlanamamıştı.

İsmet Paşa, 6-7 Şubat 1923 tarihi gecesi Türkiye’ye dönüş öncesi yaptığı basın toplantısında;

“..bütün konferans süresince en büyük fedakarlığı yaptık.. önerilerimizi bildirdik buna yazılı bir cevap alamadık bugün görüyorum ki bütün delegeler hükümet merkezlerine dönmüşler konferansa ara verildiği hakkında hiçbir yerden tebligat almadım aksine olarak konferansın tatil edilmiş sayılmadığını, geri bırakıldığını genel sekreter söylüyor. Bende bu konferansı kesilmiş saymıyorum.. bu fırsattan yararlanarak diğer delegeler gibi ve hepsinden sonra hükümet merkezime gidiyorum.” (3) diyordu.

İsmet Paşa başkanlığındaki Türk Heyeti 20 Şubat 1923 günü Ankara’ya geldi. Bakanlar kurulunda ve TBMM’de açıklamalar yaptı. Tartışmalar oldu eleştiriler yapıldı. Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın desteği sürdü bu arada İzmir ve İzmir limanlar mayınla kapatıldı. 8 Mart 1923 tarihli bir nota ile TBMM hükümetinin yeni önerileri müttefik devletlere bildirildi. 31 Mart 1923 tarihli karşı cevaba 7 Nisan 1923 tarihli nota ile karşılık verildi ve Lozan Konferansına 23 Nisan 1923 tarihinde yeniden toplanarak devam edilmesi kararlaştırıldı.

Lozan Konferansının 2. Evresi

Konferansın 2. Evresi 23 Nisan 1923 Pazartesi günü saat 16.00 da baş delegelerin toplantısı ile açıldı ve üç komite kuruldu.

Uzun süren konferansın 2. Evresi çetin tartışmalara tanık oldu. Bu arada başbakan Rauf Bey ve bakanlar kurulu ile İsmet Paşa arasında da sert tartışmalar geçiyordu. Her sorun Mustafa Kemal Paşa’nın devreye girişi ile çözüme ulaştırılıyordu.

8 Temmuz 1923 ten itibaren tüm sorunlar Türkiye için uygun olabilecek duruma getirildi. “15 Temmuz 1923 günü itibari ile konferans sona ermiştir.” Bilgisini İsmet Paşa, başbakan Raus Bey’e bildirmiş ancak kendisine 18 Temmuz’a kadar bir

dönüş olmamıştı. Bunu üzerine Mustafa Kemal Paşa'ya üzüntülerini bildiren İsmet Paşa'ya 19 Temmuz 1923 tarihinde Gazi Mustafa Kemal Paşa;

“18 tarihli telgrafınızı aldım hiçkimse de duraksama yoktur. Kazandığınız başarıyı en sıcak ve içten duygularımızla kutlamak için usulen imza olduğunun bildirilmesini beklemekteyiz kardeşim.” Diyerek baş delege İsmet Paşa'yı rahatlatıyordu.

İsmet Paşa'da 20 Temmuz 1923 tarihli teşekkür mesajında;

“her dar zamanımda hızır gibi yetişirsin. Dört beş gündür çektiğim acıyı tasavvur et. Büyük işler yapmış ve yaptırmış adamsın, sana bağlılığım bir kat daha artmıştır. Gözlerinden öperim, pek sevgili kardeşim, aziz şefim.” (4) diyordu.

Lozan Barış Antlaşmasının İmzalanması ve Sonrası

- Tarih 24 Temmuz 1923
- Yer Lozan Üniversitesi Rumini Sarayı
- Saat 15.00-15.45
- İlk imzayı İsmet Paşa attı (143 madde 1 önsöz 4 bölüm ekler protokol ve bildiriler.)
- Ardından Hasan ve Rızanur Beyler, sonra İngiliz, Fransız, İtalyan, Japon ve Yunan delegeleri imzaladı.
- Diğer delegeler (Romanya, Bulgaristan, Portekiz, Belçika, Yugoslavya) yalnızca kendilerini ilgilendiren belgeleri imzaladılar.
- Kapanış: İsviçre konfederasyonu başkanı Scheurer bir konuşma yaparak konferansı kapattı. Akşam, barış antlaşması şerefine verilen ziyafet sonrası İsmet Paşa, TBMM başkanı ve baş komutan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın şu kutlama telgrafını aldı:
“Millet ve hükümetin yüksek şahıslarına verdiği görevi başarı ile yaptınız. Ülkede bir dizi yararlı hizmetlerle dolu olan yaşamınızı bu defa da tarihi bir başarı ile süslediniz. Uzun mücadelelerden sonra, vatanımızın barış ve bağımsızlığa kavuştuğu bu günde parlak hizmetiniz dolayısıyla yüksek varlığını sayın arkadaşlarımız Rızanur ve Hazan Beyleri ve çalışmalarınızda size yardım eden bütün delege heyetini teşekkürle kutlarım.” (5)

24 Temmuz 1923 günü Türkiye'nin tüm kentlerinde 101 pare top atımıyla Lozan Barış zaferi kutlandı.

.....

Musul, Boğazlar ve Hatay sorunları tam anlamıyla çözülememişti. Eleştiriler genelde bunlar üzerinden yapıyordu. Musul sorununu M. Kemal Paşa çözmek üzere iken İngilizlerin çıkardığı Şeyh Sait ayakması ile çözülemedi.

Boğazlardaki askercil bölge 1936 yılında Montrö sözleşmesi ile lehimize çözümlendi.

Hayat sorunu ise Gazinin Ölümünü çabuklaştırmak pahasına üstün çabaları ile Hatay'ın önce bağımsız, sonra anavatana katılımı ile lehimize çözümlendi.

Bağımsızlık mücadelemizi zor koşullarda yürüten TBMM önünde ana görevi olan devrimleri gerçekleştirebilmek beceri ve yeteneğini yitirme durumuna girmişti.

Bir ayağı Emevi dini gericiliğinde öteki ayağı gerici bölücülük, ırkçılıkta olan tefeci bezirganlık sinmişti ama emperyalizmin gizli destek, kışkırtma ve işbirliği ile hem meclis içinde hem de dışında her türlü tam bağımsızlık ve devrim karşıtlığını yapıyordu.

Lozan'ın en sorunlu, birlik ve beraberliğe en ihtiyaç duyulduğu ilk evresinde, TBMM'deki bu gerici muhalefet bir yandan İsmet Paşa'yı başarısız kılmak için her şeyi yapıyor, öte yandan M. Kemal Paşa'ya akla hayale gelmeyecek tuzakları kurmaya çabalıyordu.

2 Aralık 1922 tarihinde;

“BMM'ne üye seçilebilmek için Türkiye'nin bugünkü sınırları içindeki yerler halkından olmak veya seçim bölgesi içinde yerleşmiş bulunmak şarttır. Göç ederek gelenler, yerleştikleri tarihten itibaren 5 yıl geçmişse seçilebilirler önergesini doğrudan M. Kemal Paşa'yı hedef alarak 3 imza ile verebiliyorlardı.

M. Kemal Paşa'nın kararlı, devrimci tutumu olmasa, O'nu ve tam bağımsızlığımızı hedef alan çalışmaları gerçekleştirebilirdi.

Görünüyordu ki 1. Dönem BMM artık ülkenin önündeki ağır sorunları çözebilecek, devrimleri gerçekleştirebilecek Lozan'da sağlanan tam bağımsızlığı koruyup geliştirebilecek yeteneğini yitirmişti.

BMM, 1 Nisan 1923 teki görüşmesinde 120 vekilin kabul oylarıyla seçimlerin yenilenmesini kararlaştırdı 11 Ağustos 1923 tarihinde seçimler yenilendi. M. Kemal Paşa meclis başkanlığına Fethi Bey başbakanlığa seçildi. 23 Ağustos 1923 te meclis Lozan antlaşmasını onayladı, 6 Ekim 1923 te işgalcilerin son askerleri İstanbul'u terk etti. 13 Ekim 1923 te Ankara başkent oldu ve 29 Ekim 1923 te Cumhuriyet ilan edildi.

....

Lozan'dan çıkarılacak dersler ve Lozan'ın önemi

....

Lozan Barış Antlaşması Atatürk'ün dediği gibi ülkemizin tapu senedidir. Gizli maddesi, yaşam sınırlılığı yoktur.

Lozan Barış Antlaşması emperyalizme ve işbirlikçilerine, her türlü bölücülük ve gericiliğe karşı devrimi bir irade ve kararlılıkla kazanılmış dünya genelinde en haklı ve en gerçek tarihi belgedir.

Lozan Barış Antlaşması mazlumların zalime, ezilenlerin ezenlere karşı uluslararası bir başarısıdır.

Lozan Barış Antlaşması, devrime, tam bağımsızlığa inanların, birlik ve beraberlik, yoldaşça bir dayanışma, güven içinde olduklarında her türlü zorlukların üstesinden gelinebileceğinin en somut delilidir.

Lozan Barış Antlaşması, halka güvenildiğinde, halkın güveninin kazanıldığında her tür gericiliğin, emperyalist saldırının, işbirlikçiliğin ulusal ve uluslararası alanda dize getirilebileceğinin belgesidir.

Lozan Barış Antlaşması topraklarımızda bir Ermenistan ve Kürdistan kurma hayallerini sona erdirmiştir. Aynı zamanda Rum-Ermeni iddialarını da sonlandırmıştır.

Emperyalizme karşı tam bağımsızlık mücadelemizi noktlayan Lozan Barış Antlaşması aynı zamanda mazlum milletlere de ilham kaynağı olmuştur. Lozan Barış Antlaşması Müslüman olmayanlar için kullanılan AZINLIK ifadesini, azınlıklara Osmanlı Hükümetinde tanınan ayrıcalıkları tümü ile ortadan kaldıran ve tüm azınlıkları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı sayan tam eşitlikçi bir belgedir.

Lozan Barış Antlaşması Sevr'i yırtıp atan, Milli Misak sınırları içinde bütünlük sağlayan, halkın egemenliğinin önünü açan, yabancı okulların ülkemizde her türlü ayrıcalığa önceden sahip olmuş, dini ve siyasi eğitim yapmalarını yasaklayıp onlara Türkiye'nin yasalarına uygun davranmalarını sağlayan, Fener'deki Ortadoks ve Rum Patrikhanesinin siyasi faaliyet dışında özgürce bir din merkezi olarak kalması hükmünü getiren... bu hükmü ile de yeni, genç bağımsız Türk devletini özgürlük ama tam bağımsız olduğunu gösteren bir siyasi zafer belgesidir.

Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye artık başı dik alnı açık bağımsız yeni bir devlet olduğunu müttefik devletlere ve tüm dünyaya ilan etmiştir. Egemenliğimiz resmen tanınmıştır. Türkiye'nin 23 Ağustos 1923 te meclisinde görüşüp onayladığı bu antlaşmayı Yunanistan 25 Ağustos 1923te, İtalya 12 Mart 1924 te, Japonya 15 Mayıs 1924 te ve İngiltere 16 Temmuz 1924 te onaylamıştır. Tarafların meclis onaylarına dair resmi belgeler Paris'e iletdikten sonra Lozan Barış Antlaşması 6 ağustos 1924 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Lozan Barış Antlaşması boğazlar sorununu şimdilik "başkanı Türk olan bir komisyon tarafından askersizleştirilerek" çözümlenmiş (boğazlar komisyonu 2. Dünya savaşı öncesi 1936 yılında Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile kaldırıldı), Suriye sınırını 20 Ekim 1921 Ankara Antlaşması hükümlerine göre çözümlenmiş (Hatay hariç kalmıştı, Hatay 1939 da anavatana katılmıştı), Yunanistan sınırını 30 Ekim 1918 Mudanya Ateşkes Antlaşmasına göre çözümlenmiş (Meriç nehri sınır alınarak), İran sınırını 1639 Kasrı Şirin Antlaşmasına göre çözümlenmiş, Bulgaristan sınırını 1913 İstanbul Antlaşmasına göre çözümlenmiş, Irak sınırını İngiltere ile antlaşmaya varılarak(Musul meselesinden) sonraya bırakmış (1926 Ankara Antlaşması ile Musul İngiltere kontrolündeki Irak krallığına bırakıldı), Çanakkale Boğazı güvenliği için Gökçeada Bozcaada ve Tavşan adasını Türkiye'ye kazandırmıştı.

Dönemin iç dış olumsuz tüm koşullarına rağmen elde edilen bu kazanımlar sayesinde ki komşularımızla iyi ilişkiler uzun yıllar (son dönem Suriye politikası hariç) dünyaya örnek olmuştur. Bu açıdan Atatürk'ün "savaş zorunlu olmadıkça cinayettir", "yurtta barış, dünyada barış" anlayışı Lozan Barış Antlaşması'nda ifadesini bulmuştur.

Lozan Barış Antlaşması 1854 yılından beri Osmanlı devletinin aldığı, ödeyemediği için 1881 de Düyunu Umumiye İdaresi'nin (genel borçlar) kurulduğu borçları, Osmanlı'dan ayrılan devletler arasında paylaştırdı. Türkiye üzerine düşen borçlar takside bağlandı. Bu durum tam bağımsızlık

olmadığında neler olabileceğini, tam bağımsızlık anlayışının da sorunları çözümede ne derecede etkin olabileceği açısından önem taşır. Bunu da Lozan Barış Antlaşması ve ardındaki sağlam irade göstermiştir. Lozan Barış Antlaşması Türkiye açısından “sorun çıkarmak yerine, tam bağımsızlıktan taviz vermeden sorun çözmek ilkesini en iyi yansıtan belgedir.” Savaş tazminatı olarak Karaağaç’ı Yunanistan’dan almamız, Batı Trakyadaki Türkler ve İstanbul’daki Rumlar dışında nüfus mübadelesinde karşılıklı anlaşılması bunun önemli göstergesi olmuştur. Lozan Barış Antlaşması’nın önemi, en güzel karşılığını Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün şu veciz sözlerinde bulur: “bu antlaşma Türk milletine karşı yüzyıllardan beri hazırlanmış ve Sevr ile tamamlandığı sanılmış büyük bir suikastın sonuçsuz kaldığını bildirir bir belgedir. Benzeri görülmemiş bir siyasi zaferdir. Lozan bu ülkenin yüz akıdır, ona en ufak bir leke sürülmesine izin verilemez. Lozan kahramanlarını rahmet minnet ve saygı ile anıyoruz.

Turgut ÜNLÜ
Eğitimci

- (1) As. T. Ve Str. E. Bşk. Türk istiklal harbi cilt II ks.6 4,s.254
- (2) Ae sf 192
- (3) Ae sf 209-210
- (4) Nutuk 1938 sf 566
- (5) Ae sf 254
- (6) Atatürk G.Kr.Ats. e. Bşk yayınları.
- (7) Lozan Konf. ve İsmet Paşa. Ali Naci Karacan.